

Mor Neus Català, la resistència centenària

La vida de la darrera catalana supervivent dels camps nazis s'apaga als 103 anys als Guiamets

Neus Català, en una imatge d'arxiu a l'Ajuntament de Barcelona | Ajuntament de Barcelona

Neus Català i Pallejà s'ha apagat. Ha mort aquest dissabte als 103 anys a la residència dels Guiamets (el Priorat) on vivia. Ella era l'última dona catalana supervivent d'un camp nazi i, en virtut d'aquest fet, era el testimoni de la part més tràgica de la història contemporània. Mai va deixar de combatre. Per això va anar a votar l'1-O. I recentment, va mostrar la seva solidaritat amb Carme Forcadell. La trajectòria vital de Català és fidel reflex de les nefastes contradiccions que va viure la humanitat al mitjans del segle XX, quan la Guerra Civil espanyola primer i la Segona Guerra Mundial després, van marcar decisivament la seva vida.

Català va néixer el 6 d'octubre del 1915 als Guiamets (el Priorat), on vivia actualment. Allà mateix, de jove, va organitzar les Joventuts Socialistes Unificades (JSU) a nivell local i s'afilià al Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC). Diplomada en Infermeria l'any 1937, va passar la Guerra Civil exercint la seva professió i en el moment de la caiguda de Catalunya va aconseguir creuar la frontera amb un nombrós grup de nens, la majoria orfes de guerra.

Neus Català rebent la medalla centenària al juny. ND

Com en el cas de molts altres refugiats catalans, el pas a França va ser l'inici d'un altre combat. O d'una altra batalla en el mateix combat contra el feixisme. En aquest cas, en els rengles de la Resistència, la flama encesa pel general De Gaulle i altres patriotes francesos -no gaires, en un primer moment- contra l'invasor alemany. Català va col·laborar en tasques d'informació i en el suport a altres refugiats, fins que va ser detinguda l'any 1943 junt amb el seu marit.

Traslladada primer a Llemotges, al febrer del 1944 va ser deportada al camp de Ravensbrück (Alemanya), un *lager* específic per a dones prop de Berlín, un infern on es calcula que van morir més de 90.000 internes i que Neus Català recorda com "un camp d'extermini, no de concentració", com va explicar en una emotiva entrevista el maig del 2013 a **NacióDigital** (<http://www.naciodigital.cat/noticia/54921/neus/catala/espanya/no/interessa/veritat/sobre/nazisme>) . Allí on recordava que l'experiència al camp "ni es perdona ni s'oblida", tot i recordar que mai havia tingut cap esperit de "venjança".

Una de les pàgines més terribles del drama dels refugiats catalans i espanyols que van caure a les urpes del nazisme és el que afecta al paper jugat per les autoritats franquistes. Quan Berlín va preguntar al govern espanyol per la seva sort, la resposta de l'aleshores número dos del règim, Serrano Suñer, va ser que Madrid no els reconeixia com a espanyols. D'aquesta manera, els presoners als camps perdien la darrera protecció.

Ja a les acaballes de la guerra, en unes condicions horribles, va ser traslladada a un nou camp de concentració, el de Flossenbürg (Baviera). Allí es va distingir per accions de boicot contra l'exèrcit nazi, que ja es batia en retirada. A l'abril del 1945 va ser alliberada per tropes nord-americanes.

Una vida lliurada a la memòria de les víctimes

La derrota nazi en la Segona Guerra Mundial va ser per ella i pels seus companys de lluita la llibertat recuperada. Però no pas per tornar a casa, on el general Franco va imposar una fèrria dictadura. Durant un temps, molts encara van somiar en un retorn immediat. Però al final es va

imposr la frase cínica d'Agustín de Foxá: "Els aliats donaran a Franco una patada... al cul de tots els espanyols". Franco es va quedar i els combatents com Català van romandre a l'exili.

Neus Català es va establir a França, continuant el compromís amb el record de les víctimes dels camps. i alhora va lluitar contra el franquisme, indiferent a la sort dels espanyols deportats i dels milers que hi van morir, especialment al de Mauthausen (Àustria). Des del 2010 vivia altre cop als Guiamets, el seu poble, en una residència d'avis.

Militant del Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC) i posteriorment d'Esquerra Unida i Alternativa (EUiA), Català era fundadora i sòcia d'honor de la Fundació Pere Ardiaca. També va ser presidenta de l'Amical Ravensbrück. En els darrers anys va rebre el reconeixement de les principals institucions catalanes, des de la Creu de Sant Jordi (2005), la Medalla d'Or al Mèrit Cívic de l'Ajuntament de Barcelona (2014) (<http://www.naciodigital.cat/noticia/76894/victima/dels/nazis/veritat>) i la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya (2015). Aquest mateix 2015, la Generalitat va celebrar l'Any Neus Català.

Neus Català, a l'habitació de la residència d'Els Guiamets Foto: C.B.

Fa uns anys va novel·lar, amb l'ajuda de Carme Martí, la seva vida als camps nazis al llibre *Un cel de plom* (Amsterdam, 2012), text que va servir de base per a l'obra de teatre homònima, estrenada al festival Grec del 2012 i interpretada per l'actriu Mercè Arànega. Fragments de l'obra seran recordats avui mateix en un acte d'homenatge que tindrà lloc al Gran Teatre del Liceu organitzat pel Memorial Democràtic.

És en aquesta obra, *Un cel de plom*, on va escriure: "Vull veure-ho tot. Veure per poder-ho explicar. Explicar a tothom el que els meus ulls han vist. Perquè és un deure. Perquè he

sobreviscut i tinc un deure moral vers les dones, les grans oblidades, que van morir als camps de la mort. El meu pare em deia de petita: «No abaixis mai els ulls per ningú, mai». Ho vaig voler mirar tot, i mai, mai, mai, vaig plorar davant d'un nazi. Era la meua manera de resistir. Jo només plorava a les nits, perquè les nits eren eternes, l'insomni,.. Els nazis em van prendre la son, però no em van prendre la llibertat ni la vida".

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=V6iwIWamOXE>

Quan va complir cent anys i la generalitat va commemorar l'Any Neus Català, va ser objecte d'un homenatge a la seva comarca

(<http://www.naciodigital.cat/noticia/89199/emotiu/homenatge/priorat/neus/catala>) , amb l'assistència de la seva filla, Margarita Català, i on va rebre el Distintiu Honorífic del Consell Comarcal del Priorat (2015) i la medalla centenària que atorga el Govern als catalans que fan cent anys. Unes distincions que Neus Català va dedicar als lluitadors per les llibertats i als represaliats de les dictadures franquista i nazi, una constant que ha presidit la seva trajectòria vital d'ençà del seu alliberament i que li ha marcat la vida per un esperit de resistència que aquest dissabte d'abril s'ha apagat. Una resistència centenària.

V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=XPoT-4day7c>